

PRZEDMOWA

Z satysfakcją oddajemy do dyspozycji czytelników publikację książkową pt. **„Maści, żele, kremy, spray'e i pozostałe preparaty do stosowania zewnętrznego w chorobach i obrażeniach narządu ruchu”** – z przekonaniem o zasadności i potrzebie jej wydania.

Podstawowym celem i zadaniem książki jest prezentacja i usystematyzowanie wiedzy na temat **wszystkich produktów leczniczych** do stosowania przezskórnego (inaczej zewnętrznego, miejscowego) w leczeniu rozlicznych chorób i obrażeń narządu ruchu (następstwa urazów, schorzenia ortopedyczne, reumatologiczne, neurologiczne i in.), dostępnych na polskim rynku. Dostępność i możliwość nabycia każdego leku jest w obecnych czasach praktycznie nieograniczona. Pacjent ma możliwość wykupienia leku zaleconego i przepisanego przez lekarza na receptę, skorzystania z ogólnodostępnego preparatu leczniczego OTC (z ang. over the counter, czyli *ponad ladą*), jak również zamówienia i sprowadzenia większości tych środków przez internet.

Większość z dostępnych obecnie w Polsce preparatów leczniczych jest (lub powinna być) oficjalnie zarejestrowana w Urzędzie Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych (URPL) i dostępna w aptekach. W tej grupie środków znajdują się oczywiście leki ordynowane przez lekarza (leki recepturowe), co umożliwi stały nadzór nad terapią zarówno ze strony lekarza prowadzącego, jak również farmaceuty w aptece, który na każdym etapie leczenia może (i ma obowiązek) służyć radą odnośnie do konkretnego preparatu. Natomiast produkty bez recepty (czyli OTC), chociaż zazwyczaj zarejestrowane w URPL i w większości dostępne w aptekach, mogą być sprzedawane również poza aptekami. W takiej sytuacji pacjenci nie mogą już liczyć na fachową pomoc farmaceuty, posiłkując się informacjami zawartymi w ulotce i realizując, coraz powszechniejszą obecnie, formę „samoleczenia”. Ponadto należy pamiętać, że, zgodnie z obowiązującymi przepisami, produkty mogą mieć „podwójną” kategorię dostępności. Z jednej strony funkcjonują jako leki wydawane wyłącznie na receptę, ale mogą być dostępne także w sprzedaży „odręcznej”, a czynnikami, które różnią te formy, są często ograniczone wskazania do stosowania, wielkość opakowania lub nazwy handlowe. Substancje zarejestrowane jako OTC powinny być w tym przypadku stosowane w leczeniu krótkotrwałym, kiedy możliwe jest postawienie „samodiagnozy” przez pacjenta, a w sytuacji braku efektu po kilkudniowej terapii, zalecana jest konsultacja lekarska. Sprawę komplikuje dodatkowo, funkcjonujący obecnie system tzw. importu równoległego, co sprawia, że ten sam produkt leczniczy może być dostępny pod różną nazwą handlową, dystrybuowany przez różne podmioty, jak również różnić się ceną.

Rynek obejmujący tę grupę leków stanowi istotną część rynku farmaceutycznego. Z dostępnych danych wynika, że obecnie co czwarty lek sprzedawany w Polsce, to środek wydawany bez recepty, a korzysta z nich od 60 do 90% potrzebujących, najczęściej w przypadkach najprostszych schorzeń – w tym chorób i obrażeń narządu ruchu.

Według IMS Health (firmy zajmującej się analizą rynku farmaceutycznego), Polacy zajmują piąte miejsce w Europie pod względem stosowania preparatów OTC, a trzecie miejsce na świecie (!) pod względem zażywania leków przeciwbólowych.

Biorąc pod uwagę popyt na wszystkie leki (tzn. recepturowe i nierecepturowe łącznie), w ciągu kilkunastu ostatnich lat zanotowano w Polsce prawie 4-krotny wzrost w ujęciu wartościowym, a pod względem liczby opakowań przypadających na głowę statystycznego mieszkańca zajmujemy drugie (po Francji) miejsce w Europie.

W objawowym samoleczeniu chorzy często postępują chaotycznie, kupując kilka leków na tę samą dolegliwość, nie zdając sobie sprawy, że często, pod różnymi

nazwami handlowymi, mogą się kryć podobne preparaty zawierające powtarzające się składniki. Postępując w ten sposób, nieświadomie mogą przekroczyć dawkę bezpieczną (np. paracetamol lub niesteroidowe leki przeciwzapalne w leczeniu bólu) i narazić się na przedawkowanie oraz interakcję poszczególnych składników zawartych w różnych preparatach. Oczywiście do takiej sytuacji może dojść także przy stosowaniu leków recepturowych, które, jak każdy preparat leczniczy, charakteryzują się niepożądanymi objawami ubocznymi, ale w tym przypadku pacjent zawsze może skorzystać z porady lekarza prowadzącego lub farmaceuty. Natomiast w przypadku zastosowania preparatu OTC (którego nazwy i działania lekarz lub farmaceuta może nawet nie znać!), chory pozostaje bezradny. Stąd potrzeba stałego uaktualniania informacji i sukcesywnej edukacji środowiska medycznego (lekarzy wszystkich specjalności, farmaceutów, specjalistów fizjoterapii i in.) w tym zakresie.

Należałoby w tym miejscu postawić pytanie: czy stosowanie dostępnych aktualnie leków i preparatów medycznych jest całkowicie bezpieczne? Z jednej strony wszystkie preparaty dopuszczone do obrotu w Polsce powinny zostać oficjalnie zarejestrowane przez Urząd Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych i dokładnie przebadane, a więc, z założenia, bezpieczne. Z drugiej jednak, nie wszystkie preparaty (patrz 316 pozycji zamieszczonych w II rozdziale książki) zostały zgłoszone do rejestracji, a, zgodnie z obowiązującymi uregulowaniami prawnymi (!!!), są dostępne bez jakichkolwiek ograniczeń. Ponadto należy podkreślić, że bardzo istotną jest umiejętność posługiwania się lekiem (bezpieczna terapia). Lek/ preparat leczniczy często jest niewłaściwie stosowany (dawkowanie, interakcja), źle przechowywany, chorzy pobieżnie (lub wcale!) czytają informacje o leku i jego objawach ubocznych itp.

Stąd bezwzględna potrzeba realizacji działań informacyjno-edukacyjnych skierowanych do przedstawicieli ochrony zdrowia, a następnie do całego społeczeństwa. Takie projekty, jak ogólnopolska Kampania „Lek bezpieczny” czy infolinia „Ulotka Audio” wdrożone przez URPL, akcja „LEKkomyślność” realizowana przez Samorząd woj. Zachodniopomorskiego lub konferencje naukowo-szkoleniowe dla lekarzy i fizjoterapeutów organizowane cyklicznie przez Fundację Edukacji Medycznej, Promocji Zdrowia, Sztuki i Kultury ARS MEDICA (szczegóły na www.medsport.pl/kongresy), to optymistyczne działania mające na celu poprawę istniejącej sytuacji. Autorzy są przekonani, że także publikacja książkowa, którą Czytelnik ma przed sobą, w pełni i profesjonalnie wpisuje się w tę, istotną dla zdrowia publicznego, ogólnopolską potrzebę.

Aktualnie nie ma na polskim rynku publikacji, która umożliwiłaby dostęp do spisu takich preparatów i wykorzystywanie ich w terapii przez lekarzy różnych specjalności, fizjoterapeutów, jak również dokonanie wyboru przez pacjentów. Ponieważ także farmaceuci mają ograniczoną dostępność do takiej wiedzy i niekiedy brakuje im możliwości udzielenia wiarygodnej i rzetelnej porady na temat danego preparatu, którego nazwy nie ma w urzędowym spisie leków, a klient apteki domaga się informacji, jesteśmy przekonani o konieczności przygotowania i upowszechnienia ww publikacji w całym, szeroko rozumianym środowisku medycznym.

Narząd ruchu, złożony z kości, chrząstki i tkanek miękkich (mięśnie, ścięgna, więzadła, torebki stawowe, kaletki maziowe, a także naczynia i nerwy) jest szczególnie podatny na liczne choroby i obrażenia, o różnorodnej etiologii, umiejscowieniu i rozlicznych objawach. W kompleksowym leczeniu tych dysfunkcji wykorzystywane są różne środki i metody, które ogólnie można podzielić na operacyjne i zachowawcze. Preparaty do stosowania zewnętrznego stanowią ważny element w obu tych formach leczenia podstawowego, a następnie rehabilitacji i fizjoterapii – jako samodzielna albo główna postać terapii lub istotne jej uzupełnienie.

Wybór i wykorzystanie konkretnego środka miejscowego, jak również sposób jego zastosowania zależą od rodzaju i stopnia zaawansowania schorzenia, założeń i celu kompleksowego leczenia. Wśród stosowanych metod wymienić można: nakła-

danie leku na powierzchnię skóry, wcieranie połączone z masażem lub inną metodą fizykalną (np. jonoforeza, fonoforeza, terapia laserowa i in.), które, poprawiając współczynnik wchłaniania i przenikania aktywnych składników preparatu z powierzchni skóry do tkanek położonych głębiej, wzmacniają ich działanie terapeutyczne, a tym samym oczekiwane efekty lecznicze. Informacje na ten temat można znaleźć w książce.

Obecnie dostępnych jest na rynku ponad 300 (do momentu złożenia książki do druku 316) preparatów leczniczych przeznaczonych do zastosowania zewnętrznego (przezskórnego) w terapii chorób i obrażeń narządu ruchu.

Wykorzystanie konkretnego preparatu w leczeniu określonej jednostki chorobowej nie zależy wyłącznie od dowiedzionej naukowo skuteczności terapeutycznej, ale także, w dużej mierze, jest efektem skutecznej i przekonującej informacji (lub wręcz reklamy), która dociera do lekarza, fizjoterapeuty, farmaceuty lub samego pacjenta, decydujących o wyborze środka i metody. W swoistym „natłoku” różnych, nie zawsze wiarygodnych i pewnych informacji (reklam), przy braku jakiegokolwiek usystematyzowania choćby podstawowych danych informacyjnych, wybór konkretnej maści, żelu, kremu lub spray’u zależy wyłącznie od wiedzy, przekonania i doświadczenia lekarza lub terapeuty, a często także, niestety, jest dziełem przypadku lub ustąpienia natarczywym żądaniom chorego.

Z dostępnych badań socjologicznych i prospołecznych dotyczących wpływu reklamy na zakup produktów leczniczych dostępnych bez recepty wynika, że reklama jest głównym powodem zakupu w około 54% przypadków. Badani klienci aptek w większości twierdzą, że reklama jest potrzebna, chętnie z niej korzystają uważając, że dostarcza ona pożytecznych informacji na temat prezentowanego preparatu leczniczego, aczkolwiek często aktywnie poszukują dodatkowych źródeł informacji – od rodziny, znajomych, z internetu, ale najbardziej cenią sobie opinię farmaceuty i lekarza. Ten fakt również jednoznacznie potwierdza zasadność i bezwzględną potrzebę wydania niniejszej publikacji.

Autorami monografii są specjaliści w dziedzinach adekwatnych do założeń wydawniczych i treści książki: prof. nadzw. dr hab. Wiesław Tomaszewski, specjalista chirurgii ortopedycznej i traumatologii, a jednocześnie specjalista medycyny sportowej i dr n. med. Paweł Piątkowski, specjalista fizjoterapii, z wieloletnim doświadczeniem klinicznym i dydaktycznym.

Podstawową zawartością książki są informacje i dane (naukowe, kliniczne, farmakologiczne) przygotowane i udostępnione przez samych zainteresowanych, czyli podmioty odpowiedzialne (producenci i dystrybutorzy) w odniesieniu do poszczególnych preparatów leczniczych. Zamieszczone zostały wszystkie aktualnie dostępne na polskim rynku farmaceutycznym preparaty, zaprezentowane i uszeregowane w sposób alfabetyczny, co umacnia wartość, bezstronność, a przez to wiarygodność publikacji. Natomiast sposób i zakres prezentacji każdego środka są uzależnione od wyboru dokonanego przez dany podmiot odpowiedzialny, a Index Terapeutyczny, zamieszczony w ostatnim rozdziale, ułatwi terapeutę podjęcie szybkiej i optymalnej decyzji.

Zawartość merytoryczna książki (11 rozdziałów) obejmuje aktualną wiedzę opartą na najnowszych badaniach naukowych i klinicznych, ale przekazaną w sposób praktyczny, umożliwiającą Czytelnikowi (lekarzowi, farmaceucie, fizjoterapeucie i in.) poznanie i zrozumienie treści zawartej w tytule, jak również doraźne jej wykorzystanie w codziennej działalności medycznej.

Publikacja jest obecnie jedynym dostępnym na rynku, kompleksowym, usystematyzowanym i wiarygodnym źródłem wiedzy na temat optymalnego i skutecznego wykorzystania środków leczniczych określonych w tytule monografii.

Autorzy

Warszawa, marzec 2015 r.